

Bieńkowski, Tadeusz

"Figure e momenti polacchi a Roma. Strenna di commiato", Bronisław Biliński, Wrocław-Warszawa-Kraków 1992 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 37/4, 188-191

1992

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rumunii; datują się one od roku 300 p.n.e. Podano przykłady kilku budowli służących głównie zaopatrzeniu w wodę miasta Rosa Montana, następnie stawów rybnych w północno-wschodniej Rumunii, zapory Banat z XVIII w., w okręgu górniczym i innych; były to zazwyczaj obiekty ziemne.

Dość szczegółowy opis historycznych urządzeń piętrzących w Australii podał dr A. Vogel z Wiednia; znajdują się one w większości w południowej części kraju. Budowane były poczynając od połowy XIX w., a ich liczba do 1920 r. przekroczyła 80. Są to obiekty niewielkie, rzadko sięgające kilkudziesięciu mln m³ pojemności. W 1910 r. zbudowano większy zbiornik o pojemności ponad 400 mln m³, przy stosunkowo niewielkiej wysokości zapory 12 m. Naszych czytelników zainteresuje niewątpliwie historia zapór na Dolnym Śląsku, powstałych w latach 1897-1944, opisana przez inż. H. Hampla ze Stuttgartu. Przytoczono tu opisy znanych nam wybranych obiektów (Leśna, Pilchowice, Otmuchów, Turawa i inne).

Na zakończenie prof. L. Votruba podał statystykę dawnych zapór ciężkich od XII w. aż do XX w., uwzględniającą: kształt budowli i jego rozwój, sposób obliczeń i inne dane; przytoczył bogatą już literaturę przedmiotu.

Tekst dzieła jest przeplatany pięknymi zdjęciami kolorowymi zachowanych wybranych obiektów. Stanowi to cenną dokumentację, jako że obiekty te ulegają powolnemu niszczeniu. Książka stanowi cenny wkład w dzieło ratowania zabytków sztuki inżynierskiej.

Zdzisław Mikulski
(Warszawa)

Bronisław Biliński: *Figure e momenti polacchi a Roma. Strenna di commiato*, Wrocław — Warszawa — Kraków 1992, ss. 510, ilustr. Accademia Polacca delle Scienze, Biblioteca e Centro di Studi a Roma. Conferenze 100.

Setny tom monografii historycznych wydawanych przez Bibliotekę i Stację Naukową PAN w Rzymie i objętych wspólną nazwą *Conferenze*, skłania do kilku uwag dotyczących zarówno tomu jubileuszowego jak i tomów poprzednich. Wiele monografii z tej serii dotyczy tematycznie

historii nauki i sam ten fakt uzasadnia refleksję o nich na łamach *kwartalnika Historii Nauki i Techniki*. Ponadto długoletnia wszechstronna działalność Sekcji Naukowej w Rzymie jest fragmentem najnowszej historii nauki polskiej.

Biblioteka i polska Stacja Naukowa w Rzymie jako jedna instytucja powstała w 1927 r. W pięćdziesięciolecie istnienia doczekała się monografii w języku włoskim³. Od początku Stacja miała zdecydowany charakter humanistyczny i historyczny i nastawiona była na badanie stosunków kulturalnych polsko-włoskich. W latach 1927-1939 placówka stanowiła oparcie do wielu badaczy zasobów Archiwum Watykańskiego, organizowała odczyty i konferencje z zakresu literatury polskiej, stosunków literackich i artystycznych włosko-polskich i filozofii renesansowej. W 1934 r. konferencja historyków różnych specjalności zaowocowała tomem w języku włoskim dotyczącym związków Italii i Polski od czasów antycznych do współczesności (Rzym 1936). Powiększał się systematycznie księgozbiór placówki.

Trudne lata wojenne i powojenne nie sprzyjały działalności Stacji. Jej opiekunowie (J. Michałowski, następnie J. Dąbrowski, K. Bulas) starali się utrzymać w stanie nienaruszonym substancję materialną, zwłaszcza cenne zbiory książek. Po ustaniu zimnej wojny ok. 1956 r. nastąpiły możliwości rozwoju placówki. W 1957 r. dyrektorem Stacji został prof. Bronisław Biliński filolog klasyczny i archeolog, historyk kultury antycznej. Stacja w Rzymie stała się odąd ośrodkiem wielu inicjatyw naukowych i bardzo ożywionego dialogu kulturalnego polsko-włoskiego. Wówczas też zainicjowane zostały Konferencje — spotkania naukowe mające na celu m.in. zaprezentowanie publiczności włoskiej rezultatów badań uczonych polskich. Od formy tych spotkań naukowych wzięła nazwę seria wydawnicza *Conferenze*, której pierwsze tomy zaczęły się ukazywać od 1959 r.

Wśród autorów monografii historycznych w serii *Conferenze* znajdują się wybitni uczeni: Tadeusz Kotarbiński, Stanisław Lorentz, Aleksander Gieysztor, Stefan Kieniewicz, Mieczysław Brahmer, Jan Białostocki, Bogdan Suchodolski, Henryk Barycz, Witold Hensel, Władysław Tatariewicz, Witold Kula, Witold Nowacki, Stanisław Leszczycki i wielu innych badaczy polskich i włoskich.

Tematyka Konferencji i wieńczących je monografii skupiała się na ogół wokół związków naukowych i kulturalnych włosko-polskich. W tym

3 B. Biliński: *Biblioteca e Centro di Studi a Roma dell' Accademia Polacca delle Scienze nel 50° Anniversario della fondazione 1927-1977*, Warszawa 1977, *Conferenze* 70.

aspekcie obchodzono rocznice Mikołaja Kopernika, Jana Kochanowskiego, Juliusza Słowackiego, Marii Konopnickiej, Cypriana Norwida, Teofila Lenartowicza, Joachima Lelewela, Fryderyka Chopina, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Stefana Żeromskiego, Henryka Sienkiewicza i Marii Skłodowskiej-Curie. Szeroki chronologicznie i tematycznie kontekst związków Polaków z Italią pozwalał również omawiać w ramach Konferencji wiele zagadnień z historii sztuki, architektury, prawa, literatury i kultury. Najczęściej poruszonym wątkiem problemowym były tradycje i inspiracje, które od wieków płynęły z ziemi włoskiej do Polski i oddziaływały na naszych twórców. We wszystkich tomach serii *Conferenze* zawiera się wielki potencjał myśli i wiedzy. Obcojęzyczność sprawia, że seria znana jest przede wszystkim poza granicami kraju. Takie było zresztą jej założenie. Jubileuszowy setny tom serii wyszedł w całości spod pióra Bronisława Bilińskiego. Tom był ukończony w 1985 r., a ukazał się drukiem nakładem Ossolineum dopiero w 1992 r.

Tom setny zawiera *opera minora* — prace pomniejsze, jak je nazwał sam autor w Przedmowie, grupujące się wokół związków Polaków z Rzymem w różnych epokach. Taka tematyka nie jest przypadkowa. Tym tomem Autor żegna się z Rzymem, Stacją Naukową PAN i grupą swych rzymskich przyjaciół. Prof. B. Biliński po 26 latach działalności w rzymskiej placówce PAN z końcem 1983 r. przeszedł na emeryturę i powrócił do kraju.

We Wstępie do tomu oprócz omówienia charakteru prac w nim zawartych znajdujemy (na s. 28-31) pełne uroku osobiste wypowiedzi Autora wyrażające jego wielki sentyment do Rzymu i problematyki związków kulturalnych polsko-włoskich na przestrzeni dziejów.

Długi szereg prac dotyczących „polskich epizodów w Rzymie” otwiera obszerne studium o pierwszym polskim przewodniku po Rzymie czyli książce Andrzeja Wargockiego *O Rzymie pogańskim i chrześcijańskim ksiąg dwoje* (1610, 1648). Jest to studium zupełnie nowe, nigdzie dotąd nie drukowane i poruszające problem źródeł informacji Wargockiego o Rzymie antycznym i Rzymie z początków XVII w. Badania Bilińskiego ukazują polskiego pisarza jako znawcę ówczesnego piśmiennictwa przewodnikowego i jednocześnie umiejętnego narratora. Jest to studium ważne metodologicznie, gdyż Autor pokazał jak należy badać dawne przewodniki pod względem źródłowym i pod względem ich przydatności informacyjnej. Książka Wargockiego była nie tylko typowym przewodnikiem, na podstawie którego można było zwiedzać Rzym, ale i lekturą historyczno-moralną nasuwającą refleksje i porównania Rzymu dawnego i obecnego.

Pozostałe rozprawy zamieszczone w tomie to przedruki i wznowienia prac drukowanych w czasopiśmie włoskich, trudno dostępnych w kraju czytelnikowi polskiemu.

Ciąg tych prac otwiera rozprawa o pobycie w Rzymie Erazma Ciołka renesansowego literata i dyplomaty polskiego. Pobyt ten przypadł na obchodzone uroczyste „urodziny Rzymu” 20 kwietnia 1501 r. Dalsze artykuły dotyczą rzymskiego druku z 1628 r., w którym Marek Jakinowski opisywał zdobycie tureckiej galery i uwolnienie jeńców chrześcijańskich, zwiedzania Rzymu przez Augusta Moszyńskiego w 1785 r., pobytu Stanisława Staszica w Rzymie i refleksji Józefa Wybickiego o Rzymie antycznym i chrześcijańskim. Wiele artykułów odnosi się do wieku XIX. Znajdujemy w nich opis rzymskich spotkań Adama Mickiewicza, uwagi o rozważaniach rzymskich Cypriana Norwida i rzymskich poezjach Teofila Lenartowicza. Ciekawy jest artykuł o kronice prowadzonej w rzymskiej Caffè Greco przez odwiedzających kawiarnię polskich poetów i malarzy. Dalej B. Biliński omawia „List rzymski” Henryka Siemiradzkiego, Adama Asnyka dramat o przywódcy ludu rzymskiego Cola di Rienzo, poezje rzymskie Marii Konopnickiej, wizytę poetów polskich u grobu Tassa w klasztorze św. Onufrego. Do przełomu wieku XIX-XX odnoszą się artykuły o Arturze Wołyńskim twórcy Muzeum Kopernika w Rzymie i pobycie Henryka Sienkiewicza w Rzymie oraz o Włochu Angelo de Gubernatis pierwszym przewodniczącym Stowarzyszenia Włosko-Polskiego im. Fryderyka Chopina założonego w Rzymie w 1912 r.

Wszystkie te prace zawierają ogromną ilość szczegółów i danych faktograficznych ujętych w ramy kunsztownych interpretacji znawcy historii i kultury włoskiej i polskiej, jakim jest Autor tomu.

Na końcu tomu zamieszczono Bibliografię prac Bronisława Bilińskiego obejmującą 253 pozycje.

Tadeusz Bieńkowski
(Warszawa)